

Цитування:

Хіміч Я. О. Формування інформаційної культури здобувачів вищої освіти в цифрову епоху. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 86–95.

Khimich Ya. (2023). Formation of Information Culture of Higher Education Students in the Digital age. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 86–95 [in Ukrainian].

Хіміч Ярослава Олегівна,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри артменеджменту
та івент-технологій

Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

<https://orcid.org/0000-0003-1199-3207>

ykhimich@dakkkim.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Мета роботи – проаналізувати особливості інформаційної культури суспільства та особистості в цифрову епоху, визначити шляхи формування інформаційної культури в здобувачів вищої освіти, зокрема спеціальностей з галузі знань 02 «Культура та мистецтво»; запропонувати змістове наповнення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність» з досвіду її викладання в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових методів, а саме: методів термінологічного та порівняльного аналізу, синтезу, узагальнення, системного та діяльнісного підходу, що дало змогу досягти поставленої мети. **Наукова новизна.** У роботі підкреслено значення викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність» у контексті формування інформаційної та цифрової компетентності. З урахуванням особливостей сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства, його цифровізації відібрано та проаналізовано приклади формування інформаційно-цифрових компетентностей, що прописані у вимогах до «компетентностей випускника» та «результатів навчання», у затверджених Стандартах вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальностей – 022 «Дизайн», 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», 024 «Хореографія», 025 «Музичне мистецтво», 026 «Сценічне мистецтво», 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та у відповідних освітньо-професійних програмах (ОПП) із цих спеціальностей НАКККіМ. Визначено основні змістові модулі програми навчальної дисципліни. Зроблено акцент на формуванні вмінь ефективно здійснювати інформаційний пошук, критично оцінювати джерела інформації, визначати їх авторитетність та достовірність, академічно доброчесно використовувати чужі навчальні, наукові й творчі здобутки. Доброчесно та ефективно застосовувати сучасні можливості інформаційно-комунікаційних технологій. **Висновки.** Доведено доцільність запровадження навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність» як обов'язкової освітньої компоненти ОПП, що спрямована на формування загальних і професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти спеціальностей галузі знань 02 «Культура та мистецтво». Надано рекомендації щодо змістового наповнення навчальної дисципліни та використання методів ігрового онлайн-навчання. Акцентовано на необхідності формувати вміння працювати з інформацією в епоху інформаційного, цифрового суспільства.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційна грамотність, інформаційна компетентність, цифрові компетентності, академічна доброчесність, Стандарти вищої освіти.

Khimich Yaroslava,Ph.D. history of Sciences, associate professor,
associate professor of the Department of
Art Management and Event Technologies
of the National Academy of Managers of Culture and Arts

FORMATION OF INFORMATION CULTURE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE DIGITAL AGE

The purpose of the article is to analyze the features of the "information culture" of society and the individual in the digital era, as well as to determine the ways of its formation among students of higher education, in particular, specialties from the field of knowledge 02 "Culture and art"; to propose the content of the educational discipline "Information culture and academic integrity" from the experience of its teaching at the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. The research methodology consists in the application of general scientific methods, namely: methods of terminological and comparative analysis, synthesis, generalization, system and activity approach, which makes it possible to achieve the set goal. The scientific novelty of the article. The work emphasizes the importance of teaching the educational discipline "Information culture and academic integrity" from the point of view of the competence approach, in the context of the formation of "information" and "digital" competence. Thus, focusing on the features of the modern stage of development of the information society, its digitalization. Examples of the formulation of information and digital competences prescribed in the requirements for "graduate competences" and "learning outcomes" in the approved Standards of higher education of the first (bachelor) level in specialties – 022 "Design", 023 "Fine art, decorative art" were selected and analyzed, restoration", 024 "Choreography", 025 "Musical art", 026 "Scenic art", 028 "Management of socio-cultural activities", 029 "Information, library and archival work" and in the relevant educational and professional programs in these specialties at the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. The main content modules of the educational discipline program are defined. Emphasis is placed on the formation of the minimum efficiency of information search, critically evaluating sources of information, determining their authority and reliability, and academically fair use of other people's educational, scientific, and creative achievements. To use modern possibilities of information and communication technologies virtuously and effectively. Conclusions. The article proves the practicality of introducing the educational discipline "Information culture and academic integrity" as a mandatory educational component of the OPP, aimed at forming general and professional competencies in students of higher education majoring in the knowledge 02 "Culture and art." Recommendations for the meaningful content of the educational discipline and the use of game-based online learning methods have been determined. Focused attention on the need to develop the ability to work with information in the era of the information, digital society.

Keywords: information culture, information literacy, information competence, digital competence, academic integrity, Standards of higher education.

Актуальність теми дослідження зумовлена багатьма факторами. Насамперед, це необхідність досягнути нові реалії цифровізації суспільства, що спричинені стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, упровадженням штучного інтелекту, інтернету речей та інших новітніх розробок в усі сфери життєдіяльності людини, зокрема й в освіту. Тобто є необхідність проаналізувати, чого, як навчати та які інформаційні, цифрові компетентності формувати. Крім того, варто враховувати, що останні три роки (від 2020 р. – року карантинних обмежень через пандемію, і до сьогодні – 2023 р., коли в Україні можливість очних занять також має обмеження через небезпеку, спричинену воєнною агресією РФ проти України) освітній процес переважно відбувається в дистанційному – онлайн-режимі. Тож актуальними стають і техніко-технологічні та програмні питання,

і питання компетентностей та здібностей ці технології використовувати, і питання якості інформаційних інтернет-ресурсів, і вміння шукати, оцінювати та використовувати інформацію.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання розкриття сутності феномену інформаційної культури, характеристика її складових; аналіз етапів становлення та розвитку; визначення підходів до її формування тощо є предметом наукових інтересів дослідників різних галузей знань вже не одне десятиріччя.

Науковці виокремлюють три періоди в дослідженні інформаційної культури [1]. Перший – був пов'язаний з появою терміна «інформаційна культура» в науковому дискурсі 1970-х років. Другий – припав на 1980–1990-ті роки та був зумовлений розвитком технологій інформаційного зв'язку та збільшенням обсягу інформації –

інформатизацією суспільства. Третій період розпочався наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років і триває до цього часу. Він відбувається в умовах масштабної комп'ютеризації та інтернетизації суспільства, визнання необхідності формувати інформаційну культуру та інформаційну грамотність для ефективної життєдіяльності.

На нашу думку, наразі варто говорити про четвертий період, який можна пов'язати з цифровізацією суспільства, розвитком технологій індустрії 4.0 (промисловий інтернет речей, аналітика великих даних, штучний інтелект, нове покоління роботів, доповнена реальність, розумні міста, будинки, сільське господарство, енергетика, державне управління, охорона здоров'я, освіта та ін.). При цьому цифрову культуру можна розглядати як сучасний рівень інформаційної культури суспільства, суспільних груп та особистості, а інформаційну компетентність формулювати як інформаційно-цифрову. До того ж, у вітчизняних дослідженнях та при визначенні змісту навчальних дисциплін з висвітлення питань теорії та практики формування інформаційної культури варто використовувати й термін *Media and Information Literacy (MIL)* – медіа- та інформаційна грамотність. За визначенням ЮНЕСКО, *MIL* – це «набір навичок, знань та уявлень, необхідних для ефективного використання інформації та засобів масової інформації, з метою підвищення рівня культурної свідомості, підтримки демократичного розвитку та підготовки до участі в суспільному житті» [2].

Аналізуючи вітчизняні дослідження інформаційної культури останніх років, відзначимо роботи О. Пруднікової: монографію «Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс» (2015) і статтю «Інформаційна культура і формування людини інформаційної» (2016), а також статті Л. Чередник (2016) «Інформаційна культура як складник загальної культури особистості», Л. Макаренко (2016) «Інформаційна культура сучасного фахівця як складова освітнього потенціалу нації».

Значна кількість публікацій присвячена тематиці формування інформаційної культури майбутніх вчителів різних напрямів: А. Коломієць, І. Лапшина, В. Білоус – навчально-методичний посібник «Основи інформаційної культури майбутнього вчителя» (2006); Ян Цзюнь – дисертація «Формування інформаційної культури майбутнього вчителя музики у процесі фахової підготовки» (2019); а також статті: О. Олійник, І. Андрущук, І. Остапйовська, П. Олешко, Д. Пріма – «Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій» (2020); С. Зеленюк – «Інформаційна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва: художній аспект» (2021).

Формуванню інформаційної культури в закладах вищої освіти присвячені роботи: М. Антонченко – «Формування інформаційної культури студентів в умовах становлення інформаційного суспільства» (2009), В. Кириленка – «Формування інформаційної культури у студентів педагогічних ВНЗ» (2014), В. Литвина – дисертація «Формування інформаційної культури майбутніх архітекторів у професійній підготовці вищого навчального закладу» (2016), О. Коломієць та О. Голова-тої – «Формування інформаційної культури майбутнього фахівця у контексті сучасних освітніх завдань» (2021), Н. Демченко – «Формування інформаційної компетентності в майбутніх докторів філософії» (2019), А. Шелестова «Інформаційна культура як навчальна дисципліна: історія становлення та сучасний стан» (2019).

На окрему увагу заслуговує дисертація М. Шехавцова «Формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни» (2021), у якій уперше «з позиції педагогічної науки проаналізовано процес формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни» та теоретично обґрунтовано педагогічні умови її вироблення [3]. Зазначимо, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну 2022 року ще більше актуалізувало та загостило це питання, підтвердивши необхідність цілеспрямовано формувати інформаційну культуру та медіаграмотність.

У бібліотекознавчих дослідженнях інформаційної культури та шляхів формування інформаційної культури особистості значну увагу приділено бібліотечно-бібліографічній культурі, вмінню усвідомлювати інформаційну потребу та формулювати інформаційний запит, працювати з бібліотечними каталогами й фондами, як традиційними, так й електронними, оформлювати бібліографічні посилання та формулювати списки використаних джерел. Формуванню інформаційної культури користувачів бібліотеки та розгляду місця бібліотеки, зокрема бібліотеки закладу вищої освіти, в освітньому просторі, присвячені роботи О. Бичко, І. Бекас (2008), О. Айвазян, О. Мацей, Т. Онищук та ін., (2011), О. Мостіпан (2015), О. Бруй, Є. Кулик, О. Сербіна (2020). Сучасні бібліотеки ЗВО пріоритетом своєї діяльності вважають якісну інформаційну підтримку освіти та досліджень, тож організують та проводять навчання, які спрямовані на формування інформаційної культури, медіаграмотності та культури академічної доброчесності. Так, основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці представлені в інформаційному огляді (авт.-уклад. Н. Якуніна, А. Чинюк, Я. Руденко, 2016), а питання навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ розглянуто у відповідних методичних

порадах (автори-укладачі: Л. Савенкова, С. Чуканова, 2016). Взаємозалежність між рівнем сформованості інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти та рівнем культури академічної доброчесності в освітньому середовищі проаналізовано в статті Н. Завадської та М. Ігнатюк «Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти» (2020).

2018 року видано навчальний посібник «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» (С. Грипич, Л. Буравкова) [4], у якому розглянуто широкий спектр проблем з теоретичних засад інформаційної культури та практичного досвіду її формування в бібліотеках закладів вищої освіти (досвід роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету). У виданні подано відомості про карткові й електронні інформаційно-пошукові системи, алгоритми пошуку та аналітичне опрацювання джерел інформації; розглянуто питання, пов'язані з організацією та методикою науково-дослідницької діяльності студентів і молодих науковців, містяться рекомендації щодо оформлення результатів наукової діяльності [4].

2020 року опубліковано навчальний посібник «Інформаційна культура» за загальною редакцією Ю. Палехи [5]. У ньому узагальнено наявні підходи до розгляду інформаційної культури як феномену сучасності та охарактеризовано її три основні рівні: інформаційна культура суспільства, інформаційна культура особистості та інформаційна культура організації як складника інформаційної культури суспільства [5].

Отже, характеризуючи стан розробленості проблеми, можемо говорити про те, що питання, пов'язані з вивченням феномену «інформаційної культури» активно досліджують науковці – представники різних наук: інформатики, бібліотекознавства, культурології, педагогіки та психології. А формування інформаційної культури та інформаційної грамотності громадян є світовою проблемою і трендом.

Проте інформаційна культура як феномен інформаційного суспільства змінюється разом з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, тож виникає необхідність удосконалювати й осучаснювати вже наявні підходи до її дослідження та методології формування. Цифрова епоха, що виявляється в стрімкому розвитку смарт-технологій, упровадженні та використанні цифрових технологій і штучного інтелекту в усіх сферах життєдіяльності, ставить нові завдання і перед системою освіти та вимагає від усіх учасників навчального процесу відповідних інформаційно-цифрових компетентностей.

Мета статті – здійснити аналіз основних

підходів до вивчення інформаційної культури та шляхів її формування в здобувачів вищої освіти, зокрема спеціальностей з галузі знань 02 «Культура та мистецтво», та запропонувати змістове наповнення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність» з досвіду її викладання в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014), вищу освіту визначено як «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [6]. За замовчуванням, вказані знання, уміння та практичні навички тощо мають відповідати сучасному рівню розвитку науки та техніки (технологій). Тож для сучасного етапу розвитку інформатизації і цифровізації суспільства, формування інформаційної культури та цифрових компетентностей здобувачів вищої освіти є актуальними та затребуваними, що, відповідно, має відображатися в Стандартах вищої освіти певних рівнів, в освітніх програмах та освітніх компонентах навчання.

Аналіз Стандартів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальностей галузі знань 02 «Культура та мистецтво» (спеціальності 022–029) [7] показав, що інформаційна компетентність тим чи іншим чином прописана у вимогах до компетентностей випускника та в результатах навчання з усіх спеціальностей. Проте в більшості Стандартів це лише частковий опис, що не відповідає вимогам сучасного цифрового суспільства та не стикнується з Рамкою цифрової компетентності громадян України та Рамкою для громадян ЄС (DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens) [8, 9]. Так, у Стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (далі – Стандарті) зі спеціальності 022 «Дизайн» (затверженому Наказом № 1391 від 13.12.2018) інформаційна компетентність сформульована як загальна компетентність (ЗК) 4 – «Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел», та прописана в програмному результаті навчання (ПРН) 3 – «Збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування дизайнерського проєкту, застосовувати теорію і методику дизайну, фахову термінологію (за професійним спрямуванням), основи наукових досліджень». Звичайно, це важлива здатність та, безумовно, необхідний результат навчання, однак таке формулювання компетентності звужує її до інформаційної грамотності, при

цьому не враховуючи «критичне оцінювання інформації», «перевірку надійності джерел і фактів» [8], вміння академічно добросовісно використовувати інформацію, а також інші складові інформаційної компетентності, необхідні для ефективної життєдіяльності в цифровому епоху – створення цифрового контенту, комунікація та взаємодія в цифровому суспільстві, безпека в цифровому середовищі, розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя [8].

У НАКККіМ за спеціальністю 022 «Дизайн» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за двома ОПП: «Графічний дизайн» та «Дизайн середовища» [10]. Інформаційні компетентності, прописані в цих ОПП, відповідають проаналізованому вище Стандарту спеціальності 022 «Дизайн». Навчальна дисципліна «Інформаційна культура та академічна добросовісність» як обов'язкова освітня компонента ОПП «Графічний дизайн» та ОПП «Дизайн середовища» була внесена ОПП 2021 року й апробована у 2021–2022 н.р. Особливості викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура та основи академічної добросовісності» для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 022 «Дизайн» першого (бакалаврського) рівня були проаналізовані в доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дизайн – синергія мистецтва та науки» (10–11 листопада 2021 р.), а тези опубліковані в збірнику матеріалів конференції [11]. У 2022–2023 н.р. навчання із цієї дисципліни вже теж відбулося.

У Стандарті зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» (затвердженому Наказом № 725 від 24.05.2019) інформаційна компетентність прописана в декількох загальних компетентностях: К 04 «Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій»; К 05 «Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел» та К 12 «Здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації». Інформаційна компетентність також прослідковується і в спеціальних (фахових, предметних) компетентностях, таких як: К 19 «Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання», К 22 «Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій». А серед результатів навчання – ПР 05. «Аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел», ПР 10. «Володіти основами наукового дослідження (робота з

бібліографією, реферування, рецензування, приладові та мікрохімічні дослідження)». Як бачимо, цей перелік компетентностей уже значно ширший [7].

У НАКККіМ за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за ОПП «Мистецтвознавство та експертиза культурних цінностей» [10]. Усі компетентності, які ми зазначили при аналізі Стандарту спеціальності 023 як інформаційні (з трохи зміненою нумерацією компетентностей), також прописані в цій ОПП. Крім того, приємно відзначити, в ОПП додано спеціальну компетентність, яка, зокрема, описує ефективне використання інформаційної компетентності в професійній діяльності СК 21 «Здатність знаходити, критично оцінювати, систематизувати, інтерпретувати і використовувати отриману інформацію у мистецтвознавчій діяльності». Варто відзначити й формулювання програмних результатів навчання, зокрема ПРН 5 «Здатність до використання різноманітних методів, інформаційних та комунікативних технологій для ефективного спілкування на професійному рівні», ПРН 7 «Володіння методами опрацювання мистецтвознавчої літератури, узагальнення та аналізу мистецького матеріалу з дотриманням норм академічної добросовісності, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах» [10]. Викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна добросовісність» як обов'язкової загальної навчальної компоненти розпочалося у 2022–2023 н.р.

У Стандарті зі спеціальності 024 «Хореографія» (затвердженому Наказом № 358 від 04.03.2020) інформаційні компетентності відображені в спеціальних компетентностях, таких як: СК 09 «Здатність збирати, обробляти, аналізувати, синтезувати та інтерпретувати художню інформацію з метою створення хореографічної композиції» та СК 10 «Здатність застосовувати традиційні й альтернативні інноваційні технології (відео-, TV-, цифрове, медіамистецтва й ін.) у процесі створення мистецького проєкту, його реалізації та презентації». Серед програмних результатів навчання – ПР 12 «Відшукувати необхідну інформацію, критично аналізувати й творчо переосмислювати її та застосовувати в процесі виробничої діяльності» [7].

У НАКККіМ за спеціальністю 024 «Хореографія» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за ОПП «Хореографія». Інформаційні компетентності, прописані в ОПП у вимогах до компетентностей та результатів навчання, відповідають проаналізованому вище Стандарту спеціальності.

У Стандарті зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» (затвердженому Наказом № 727 від 24.05.2019), у вимогах до компетентностей випускника, інформаційну компетентність сформульовано через загальні компетентності – ЗК 5 «Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел»; а також, з деякими коментарями, до інформаційних компетентностей, або до компетентностей, що характеризують інформаційну культуру, можна віднести ЗК 6 «Навички міжособистісної взаємодії» (якщо ми говоримо, зокрема, і про міжособистісну взаємодію, що відбувається з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютерної техніки), ЗК 7 «Здатність бути критичним і самокритичним» (якщо маємо на увазі наявність критичного мислення), ЗК 9 «Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями» (можна було б додати «з використанням інформаційних технологій»), але саме цьому присвячена ЗК 14: «Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій». Важливість інформаційної компетентності в професійній діяльності зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» відображено й у спеціальних (фахових, предметних) компетентностях: СК 12 «Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності», СК 14 «Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій», СК 16 «Здатність використовувати засоби масової інформації для просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень музичної культури». Серед програмних результатів навчання – ПР 6 «Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію», ПР 7 «Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку цієї проблематики в різних дослідницьких жанрах».

У НАКККіМ за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за двома ОПП «Звукорежисура» та «Сольний спів» [10]. Інформаційні компетентності, прописані в ОПП, відповідають проаналізованому вище Стандарту спеціальності.

У Стандарті зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» (затвердженому Наказом № 741 від 30.06.2021) серед загальних компетентностей у контексті інформаційної компетентності (грамотності) варто відзначити ЗК 06 «Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології», а серед спеціальних компетентностей – СК 08

«Здатність оперувати новітніми інформаційними й цифровими технологіями в процесі реалізації художньої ідеї, осмислення та популяризації творчого продукту», що відповідає тенденціям цифрового суспільства, а також СК 10 «Здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності» та СК 11 «Здатність до спілкування із широкою професійною та науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва та виробництва, до взаємодії із представниками інших творчих професій». І хоча дві останні компетентності змістовно формуються під час навчання за освітніми компонентами з фахової підготовки, самі здатності безпосередньо пов'язані з інформаційною культурою та інформаційною компетентністю. Це відображено в програмних результатах навчання, зокрема в ПР 04 «Здійснювати пошук необхідної інформації в професійній літературі, у мережі «Інтернет» та інших джерелах», ПР 05 «Застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення до розв'язання відповідних завдань професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва», ПР 06 «Аналізувати проблемні ситуації і приймати обґрунтовані рішення для їх розв'язання», ПР 08 «Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки», ПР 21 «Презентувати результати професійної діяльності та проєктів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід» [7].

У НАКККіМ за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за двома ОПП «Режисура» та «Акторська майстерність» [10]. Інформаційні компетентності, прописані в ОПП, відповідають проаналізованому вище Стандарту спеціальності. Крім того, в ОПП «Акторська майстерність» до загальних компетентностей додано ЗК 9 «Здатність до абстрактного, критичного, креативного і образного мислення», що є необхідною складовою інформаційної компетентності та медіаграмотності.

Підготовку здобувачів вищої освіти зі спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» в НАКККіМ не здійснюють, тому проаналізувати можемо лише Стандарт. Стандарт вищої освіти України спеціальності 027 затверджено та запроваджено в дію наказом Міністерства освіти і науки України № 566 від 24.04.2019. Щодо компетентностей випускника, відповідно до нашої тематики, відзначимо вимоги до загальних компетентностей: ЗК 4 «Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій», ЗК 5 «Здатність до пошуку, оброблення та аналізу

інформації з різних джерел», ЗК 6 «Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів діяльності)», ЗК 8 «Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями». У результатах навчання зі спеціальності виділимо ПР 12 «Досліджувати та інтерпретувати історико-культурну інформацію музейних предметів, об'єктів культурної спадщини, природних пам'яток» та ПР 20 «Застосовувати інформаційно-комп'ютерні технології у професійній діяльності». Отже, інформаційна компетентність прописана та сформульована доволі широко. ЗК 4 та ПР 20, за такими визначеннями, можуть як містити в собі цифрові компетентності, так і ні.

У Стандарті зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» (затверженому Наказом № 870 від 20.06.2019) інформаційну компетентність можуть містити такі загальні компетентності, як: ЗК 5 «Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій», ЗК 6 «Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел» та СК 29 «Здатність виявляти, використовувати, інтерпретувати, критично аналізувати джерела інформації в галузі менеджменту соціокультурної сфери», СК 33 «Вміння використовувати сучасні методи обробки інформації для організації та управління соціокультурними процесами». На жаль, у формулюванні програмних результатів навчання описані вище компетентності звужені (або занадто узагальнені) і визначені як ПР 2 «Збирати та впорядковувати інформацію» [7], але це все одно підтверджує важливість інформаційної складової.

У НАКККіМ за спеціальністю 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти здійснюють підготовку за ОПП «Менеджмент креативних індустрій». Інформаційні компетентності, прописані в ОПП, відповідають проаналізованому вище Стандарту спеціальності.

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вже самою назвою свідчить про те, що інформаційна компетентність для цієї спеціальності є спеціальною (фаховою, предметною). У Стандарті зі спеціальності 029 (затверженому Наказом № 1378 від 12.12.2018) інформаційна компетентність прописана й у загальних компетентностях: ЗК 6 «Навички використання інформаційних і комунікативних технологій», ЗК 7 «Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел» – і практично в усіх фахових компетентностях: ФК 1 «Здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, розповсюдження та надання в користування інформації та знань у будь-яких форматах», ФК 2 «Здатність

використовувати методи систематизації, пошуку, збереження, класифікації інформації для різних типів контенту та носіїв», ФК 3 «Здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань» (це вже акцент не лише інформаційній, а й на цифровій компетентності), ФК 4 «Здатність аналізувати закономірності розвитку документно-інформаційних потоків та масивів як штучно створеної підсистеми соціальних комунікацій», ФК 6 «Здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації користувачів інформаційних, бібліотечних та архівних установ», ФК 10 «Здатність адмініструвати соціальні мережі, електронні бібліотеки та архіви», ФК 11 «Здатність використовувати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організувати електронні бібліотеки та архіви», ФК 12 «Здатність створювати, наповнювати та забезпечувати функціонування вебсайтів та вебспільнот у мережі “Інтернет”», ФК 13. «Здатність опанувати і використовувати технології електронного урядування та електронного документообігу», ФК 14 «Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, постійного підвищення рівня інформаційної культури». Так само з інформаційною компетентністю пов'язані всі результати навчання. Тому відзначимо лише ті, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність». Це: РН 5. «Узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням та використанням», РН 11 «Здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання професійних завдань», РН 15 «Використовувати різноманітні комунікативні технології для ефективного спілкування на професійному, науковому та соціальному рівнях на засадах толерантності, діалогу і співробітництва», РН 18 «Навчатися з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань». Інформаційна культура як обов'язкова навчальна дисципліна, що спрямована на формування фахових компетентностей, була внесена до освітніх компонентів відповідної ОПП спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» НАКККіМ у 2020–2021 н.р. та викладалась саме як фахова навчальна дисципліна у 2020–2021 та 2021–2022 н.р. Особливості викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура» здобувачам вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» були проаналізовані в доповіді на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна інформаційно-

бібліотечна освіта: метаморфози навчального ди- зайну» та опубліковані в збірнику матеріалів кон- ференції [12].

З 2022 року в НАКККіМ зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» запроваджено нову ОПП «Інформаційна діяль- ність та медіакомунікації», а навчальна дисцип- ліна «Інформаційна культура» у 2022–2023 н.р. стала обов'язковою компонентою загальної підго- товки та змінила назву на «Інформаційна куль- тура та академічна доброчесність». При цьому як обов'язкова, фахова освітня компонента додалась навчальна дисципліна «Цифрова культура», яка спрямована як на розвиток інформаційних компе- тентностей, так і на формування цифрових компе- тентностей здобувачів вищої освіти.

Переїдемо до характеристики змісту нав- чальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність», що в НАКККіМ є обов'язковою навчальною компонентою всіх ОПП спеціальностей галузі «Культура та мистец- тво». Вивчення дисципліни передбачає розгляд теоретичних основ інформаційної культури, тео- рії і методології практичного формування інфор- маційної культури особистості, а також медіагра- мотності й академічної доброчесності як складо- вих інформаційної культури.

При вивченні навчальної дисципліни здобу- вачі освіти формують навички академічно доб- рочесного використання інформації, коректного ци- тування та посилення на джерело інформації, не- допущення академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Здобувачі вищої освіти навчаються адекватно та ефективно використовувати сучасні інформа- ційно-комунікаційні технології, працювати з інтер- нет-ресурсами, критично аналізувати інформацію відповідно до її джерела, змісту, каналів поши- рення; усвідомлено здійснювати відбір та опра- цювання наукової інформації з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Мета дисципліни – шляхом аналізу фено- мену інформаційної культури в контексті глобаль- них трендів сучасного суспільства, цифрової і ме- діаграмотності та академічної доброчесності сприяти формуванню в здобувачів вищої освіти інформаційно-цифрової компетентності та особи- стісної інформаційної культури.

Завдання навчальної дисципліни «Інформа- ційна культура та академічна доброчесність» – сформувати уявлення про теоретичну основу ін- формаційної культури; дослідити інформаційну культуру як характеристику особистості; визна- чити взаємозв'язки інформаційної культури та ін- формаційних технологій, цифрової і медіаграмот- ності; вивчити та практично відпрацювати методи формування інформаційної культури здобувача

вищої освіти, зокрема питання сутності й фунда- ментальних цінностей академічної доброчесності; виявити вплив рівня сформованості інформацій- ної компетентності на вироблення культури акаде- мічної доброчесності.

Викладання навчальної дисципліни спира- ється на діяльнісний та компетентнісний підходи. При наданні теоретичного матеріалу, крім змісто- вої складової, щоразу акцентуємо на аналізі (кри- тичній оцінці) наявних інтернет-ресурсів з тема- тики та наголошуємо як на значенні перевірки ав- торитетності, актуальності, достовірності інфор- мації, так і необхідності коректного посилення на використані джерела. Під час же практичних і се- мінарських занять, при поточному та модульному контролі насамперед оцінюємо вміння: здійсню- вати пертинентний пошук інформації; аналізу- вати інформаційне джерело відповідно до фор- мальних критеріїв; перевіряти, аналізувати, пере- роблювати інформацію, доброчесно презентувати результати власної навчально-пізнавальної і твор- чої діяльності.

Серед практичних занять, які хотілося б ок- ремо відзначити, це: проходження здобувачами вищої освіти Цифрограми (Національного тесту на цифрову грамотність) [13] з аналізом отрима- них результатів (рівня цифрових компетентнос- тей), використання ігрових онлайн-методик для формування критичного мислення та медіаграмот- ності [14], завдання з рефлексії (аналізу власної навчально-пізнавальної діяльності, формування власної культури академічної доброчесності, до- тримання інформаційної гігієни тощо).

Цифровий інструментарій, зокрема й прове- дення навчання, постійно вдосконалюється, тож і викладання навчальної дисципліни «Інформа- ційна культура та академічна доброчесність» має бути актуалізованим, а до питань академічної до- брочесності можуть бути додані теми, пов'язані з використанням штучного інтелекту та нейромереж.

Наукова новизна. У роботі розглянуто під- хід до викладання навчальної дисципліни «Інфор- маційна культура та академічна доброчесність» в контексті формування інформаційно-цифрової компетентності, проаналізовано вимоги до компе- тентностей випускника та результатів навчання, що прописані (затверджені) у стандартах вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеці- альностей галузі 02 «Культура і мистецтво»: 022 «Дизайн», 023 «Образотворче мистецтво, декора- тивне мистецтво, реставрація», 024 «Хореографія», 025 «Музичне мистецтво», 026 «Сценічне мистецтво», 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» – та у відповідних освітньо-про- фесійних програмах із цих спеціальностей Націо- нальної академії керівних кадрів культури і

мистецтв. Визначено основні змістові модулі програми навчальної дисципліни. Зроблено акцент на формуванні вмінь ефективно здійснювати інформаційний пошук, критично оцінювати джерела інформації, визначати їх авторитетність та достовірність, академічно добросовісно використовувати чужі навчальні, наукові та творчі здобутки, добросовісно й ефективно використовувати сучасні можливості інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки та рекомендації. Інформаційна культура є однією з ключових складових цифрової компетентності. Володіння навичками інформаційної культури є необхідним для успішної діяльності та життя в цифровому середовищі, зокрема для ефективної роботи з інформаційними технологіями, здійснення пошуку, оцінки та використання інформації тощо.

Аналіз Стандартів вищої освіти спеціальностей галузі 02 «Культура і мистецтво» свідчить про доцільність запровадження навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна добросовісність» як обов'язкової освітньої компоненти ОПП спеціальностей галузі, що спрямована на формування загальних і фахових компетентностей у здобувачів вищої освіти та є актуальною в цифрову епоху. Проте варто також зауважити, що швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізації суспільства вимагає перегляду та осучаснення затверджених у Стандартах

вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вимог до компетентностей випускника та результатів навчання, зокрема: розширення переліку інформаційних та цифрових компетентностей, редагування їх визначення, з орієнтацією на Рамку цифрової компетентності громадян України.

Запроваджена в НАКККіМ як обов'язкова навчальна дисципліна «Інформаційна культура та академічна добросовісність» спрямована на формування інформаційної та цифрової компетентності здобувачів вищої освіти. У ній змістовно акцентовано на таких питаннях, як: теоретичні основи інформаційної культури (феномен інформаційної культури в контексті глобальних трендів сучасного суспільства); інформаційна культура особистості (формування інформаційної культури особистості в цифрову епоху, інформаційна та цифрова компетентність), інформаційна культура та медіаграмотність (інформаційна гігієна та безпека, формування вміння аналізувати, критично оцінювати та створювати контент різних жанрів і форм для різних типів медіа), інформаційна культура й академічна добросовісність (взаємозв'язок інформаційної компетентності та культури академічної добросовісності, формування інформаційної компетентності та культури академічної добросовісності здобувачів вищої освіти в процесі навчання, самостійної роботи тощо).

Список використаних джерел

1. Інформаційна культура. *Українська бібліотечна енциклопедія*. 12.09.2018. URL: <http://surl.li/wrzzf> (дата звернення: 09.01.2023).
2. About Media and Information Literacy. Last update: 20 Dec. 2022. UNESCO URL: <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy/about> (дата звернення: 09.01.2023).
3. Шехавцов М. О. Формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни : дис. ... док. філософ.: 015. Старобільськ, 2021. 277 с.
4. Грипич С. Н., Буравкова Л. М. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід : навч. посіб. / за заг. ред. С. Н. Грипич. Рівне : Зень О., 2017. 366 с.
5. Палеха Ю. І., Палеха О. Ю., Горбань Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. І. Палехи. Київ : Ліра-К, 2020. 400 с.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. Станом на 01 січ. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 09.01.2023).
7. Затверджені стандарти вищої освіти, станом на 01 січ. 2023 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 09.01.2023).
8. Опис Рамки цифрової компетентності для громадян України, станом на 31 груд. 2021 / Міністерство цифрової трансформації України. URL: <http://surl.li/vnsm> (дата звернення: 09.01.2023).
9. Carretero Gomez S., Vuorikari R., Punie Y. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use, EUR 28558 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281> (дата звернення: 09.01.2023).
10. Освітні програми НАКККіМ, станом на 01 вер. 2022. URL: <https://nakkkim.edu.ua/abituriyentam/osvitni-prohramy> (дата звернення: 09.01.2023).
11. Хімич Я. Особливості викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура та основи академічної добросовісності» для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 022 «Дизайн» першого

(бакалаврського) рівня. *Дизайн – синергія мистецтва та науки* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 листопада 2021 р.). Київ : НАКККіМ. 2021. С. 26–28. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Instytut_dyzaynu/konferentsiia_Dyzain_zbirnyk.pdf (дата звернення: 09.01.2023).

12. Хімич Я. О. Викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура» студентам спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну* : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : УБА, 2021. С. 44–49. URL: https://issuu.com/ukrainian_library_association/docs/zbirnyk_ula_slavske_2021 (дата звернення: 09.01.2023).

13. Цифрограм. Національний тест на цифрову грамотність. *Цифрова освіта*. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram> (дата звернення: 09.01.2023).

14. Фільтр. Національний проєкт з медіаграмотності. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).

References

1. Shelestova, A. M. (2018). Information culture. Ukrainian library encyclopedia. Retrieved from: <http://surl.li/wrzf> [in Ukrainian].

2. About Media and Information Literacy. Last update: 20 Dec. 2022. UNESCO. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy/about> [in Ukrainian].

3. Shekhavtsov, M. O. (2021). Formation of information culture of student youth in conditions of information-hybrid war.: diss. for obtaining sciences. Doctor's thesis; Starobilsk: DZ "Taras Shevchenko LNU" [in Ukrainian].

4. Hrynych, S. N., Buravkova, L. M. (2017). Information culture: theoretical principles and experience. Rivne: Zen O. [in Ukrainian].

5. Palekha, Yu. I., Palekha, O. Yu., Horban, Yu. I. (2020). Information culture. Kyiv : Lira-K Publishing House [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023, January 1). Law of Ukraine on higher education from July 1, 2014 No. 1556-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

7. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023, January 1). Standards of higher education. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].

8. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2021). Description of the framework of digital competence for citizens of Ukraine. Retrieved from: <http://surl.li/vnsm> [in Ukrainian].

9. Carretero, Gomez S., Vuorikari, R., Punie, Y. (2017). DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use, EUR 28558 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg. Retrieved from: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281> [in German].

10. NAKKKIM. (2022). Educational programs. Retrieved from: <https://nakkkim.edu.ua/abituriyentam/osvitni-prohramy> [in Ukrainian].

11. Khimich, Ya. (2021). Peculiarities of teaching the educational discipline "Information culture and foundations of academic integrity" for students of higher education in the specialty 022 "Design" of the first (bachelor) level. *Design – synergy of art and science: collection of materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference*. Kyiv : NAKKKiM, 26–28. Retrieved from: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Instytut_dyzaynu/konferentsiia_Dyzain_zbirnyk.pdf [in Ukrainian].

12. Khimich, Ya. O. (2021). Teaching the educational discipline "Information culture" to students of specialty 029 "Information, library and archival affairs". *Modern information-library education: metamorphoses of educational design* : mater. XI International Scientific and Practical Conference. Kyiv : UBA, 44–49. Retrieved from: https://issuu.com/ukrainian_library_association/docs/zbirnyk_ula_slavske_2021 [in Ukrainian].

13. Digitalgram. National Digital Literacy Test. Digital education. Retrieved from: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram> [in Ukrainian].

14. Filter. National project on media literacy. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 10.01.2023
Отримано після доопрацювання 15.02.2023
Прийнято до друку 22.02.2023*